

HADİSLER VE ZİHİNLERDEKİ SORULAR: BÜYÜK MUHADDİS ŞUAYP ARNAVUT İLE SÖYLEŞİ, ENBİYA YILDIRIM

Ahadith and Questions in Mind: An Interview with Muhaddith Suayp Arnavut, Enbiya Yıldırım

Kemal TAŞKIN

Arş. Gör., N. Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Hadis Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Res. Assist., N. Erbakan University Ahmet Kelesoglu Faculty of Theology Department of Basic Islamic Education Department of Hadith, Konya, Turkey

ktaskin@erbakan.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0003-0719-8956>

i Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Received: 24.10.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 14.12.2019

Yayın Tarihi / Published: 31.12.2019

” Atıf / Cite as: Taşkın, Kemal. “Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular: Büyük Muhaddis Şuayp Arnavut ile Söyleşi, Enbiya Yıldırım”. *Mütefekkir* 7/13 (2020), 307-312. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.758063>.

© Telif / Copyright: Published by Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi / Aksaray University Faculty of Islamic Education, 68100, Aksaray, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

🔍 İntihal / Plagiarism: Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

HADİSLER VE ZİHİNLERDEKİ SORULAR: BÜYÜK MUHADDİS ŞUAYP ARNAVUT İLE SÖYLEŞİ, ENBİYA YILDIRIM*

Hadis kavramı kısaca; Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kavli, fiilî ve takrîrî sünnetlerinin yazılı hali için kullanılmaktadır. Sünnet ise İslam'ın, Kur'ân'dan sonra ikinci kaynağıdır. Bundan dolayı ilmî disiplinler arasındaki önemi yadsınamaz. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra, siyasi karışıklıkların baş göstermesiyle birlikte hadis uydurma faaliyetleri de başlamıştır.

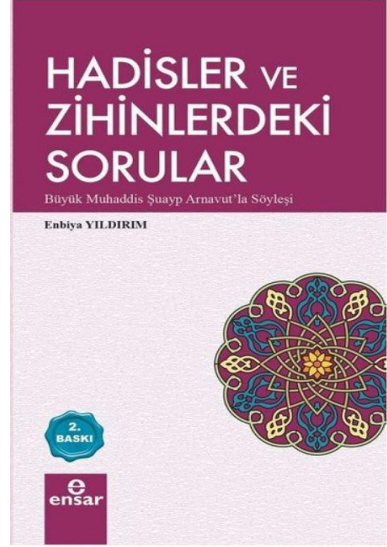
Modern döneme gelindiğinde -hadis inkarcılığının artması bir yana- Müslüman bilim adamları arasında hadis ilminin içtihadı açık bir alan olup olmaması daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Başka bir ifadeyle hadisler hakkında söylenen söylenmiştir, şu dönemde yaşayan birisi kalkıp hakkında hüküm verilmiş bir hadisi tashih veya taz'if edebilir mi? Yoksa geçmiş ulemanın hükmüyle amel edip hadisleri sadece teberrüken mi okumak gerekir? gibi sorular gündemdeki yerini hâlâ korumaktadır.

İşte tamda bu tartışmaların yeniden yeşerdiği dönemde Şam'da dünyaya gelen ve aslen Arnavut olan Şuayp el-Arnaut (1928-2017), düşünceleriyle İslam alemini etkilemiş, eserleri çoğunluğu tahkik olmak üzere milyonlarca baskı yaparak geniş kitlelere ulaşmış ve hadis alanında araştırma yapanların eserlerine müracaat etmekten müstağni kalamayacağı, modern dönemin en büyük muhaddislerinden biridir.

Tanıtımını yapacağımız *Hadisler ve Zihindeki Sorular Büyük Muhaddis Şuayp Arnavut ile Söyleşi* isimli çalışma, günümüz hadis hocalarından olan ve kendisine talebelik yapan Enbiya Yıldırım tarafından kaleme alınmıştır. Ana konusu Şuayp Arnavut ile arasında geçen diyaloglar olmasına rağmen hadis ilmi ile alakalı birçok meseleyi, bir muhaddisin ağzından ele almaktadır.

Şuayp Arnavut'un takdimi ile giriş yapılan eser yedi bölümden oluşmakla beraber hatıra fotoğrafları-icazetlerden oluşan ekler ve kitabiyat ile son bulmaktadır.

Kitap, söyleşi tarzında olup birinci bölüm Şuayp Arnavut'un hayat hikayesine ayrılmıştır. Bu bölüme Arnavut'un kendi nakli ile çocukluk döneminde

* Yıldırım, Enbiya. *Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular: Büyük Muhaddis Şuayp Arnavut ile Söyleşi*. 2. Basım, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019).

Şam'ın sosyo-kültürel durumundan bahsedilerek giriş yapılmıştır. Akabinde hocanın kökeninden bahsedilerek Arnavut olduğu ve babasının Arnavutluk'ta Müslümanlara yapılan baskılardan kaçarak Şam'a yerleşim süreci anlatılmıştır. Eğitimi kapsamında ders aldığı hocalar zikredilerek hayatları hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Arnavut'un ihtisas alanı olan hadis ilmine ve tahkike yönelişi gibi şahsı ile ilgili konular bu kısımda değerlendirilmiştir (s. 17-51).

Devamında Arnavut'un ilim sahasına kazandırdığı ve çoğu hadis ilmi ile alakalı bir eserin tahkiki olan ve cilt sayıları üç yüzü bulan onlarca eser tek tek ele alınarak kısaca tanıtılmıştır. Hocanın bu çalışmaları, anlaşmalı olduğu yayın evleri başlıkları altında zikredilmiştir. Sadece hocanın bizzat yazdığı eserlerinin yanında direkt veya dolaylı olarak katkıda bulunduğu çalışmalar da zikredilmiştir. Burada dikkat çeken noktalardan biri yayın evlerinin hocanın yaptığı çalışmaları izinsiz olarak başka isimler altında basmış olmalarıdır. Nitekim Arnavut da bu rahatsızlığını dile getirerek hakkını helal etmediğini ifade etmiştir. Burada Arnavut'un tahkik metodunda öne çıkan bazı özellikler de incelenmiştir. Yazara göre bu eserleri inceleyen herkes ilim dalından büyük nasibi olan biri ile karşı karşıya olduğunu anlar. Arnavut'un bu birikimi, tahkik ettiği eserlere yaptığı hacimli mukaddimelerde bile kendini göstermektedir. Misal verecek olursak Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'ini tahkik ettiği elli ciltlik esere yazdığı mukaddime 150, Tirmizî'nin *Sünen*'ine yazdığı mukaddime 190, *Şerhu müşkili'l-âsâr*'a yazdığı mukaddime ise 80 sayfadır (s. 53-77).

Yine birinci bölümde tahkik ettiği eserler hakkında genel bilgi verilirken metodunda öne çıkan özellikler de zikredilmiştir. Örneğin asıl metinde geçen âyetlerin tefsirlerine de değinerek murat edilen manaları alimlerin nasıl anladığı hususunda nakiller yapar. Âyetlerdeki zamirlerin mercii hususundaki ihtilaflara değinir ve kıraat farklılıklarını da açıklar. Hadislerin tahriri ile birlikte tam metinlerini vererek şahitlerini de zikreder. Varyantları karşılaştırması, hadisin kaynağı hakkında verilen hatalı bilgileri düzeltmesi, isim yanlışlıklarını tashih etmesi, hadisler arasındaki çelişkiye değinmesi ve aralarını cem etmesi de tahkiklerinde öne çıkan özelliklerdendir. Bunlarla beraber hadis usulü, metin tenkidi, fıkıh, edebiyat gibi farklı ilmi disiplinler Arnavut'un eserlerinde yazarın tespit ettiği diğer konulardır. Arnavut'un eserlerine yapılan tekmile ve eleştirilerinde yer aldığı bu bölüm, vefatı hakkında kısa bir bilgi verilerek cenaze namazı ve kabir resimleriyle son bulmaktadır (s. 79-105).

İkinci bölüm "Tahkik Sahasına Bir Yolculuk" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde daha çok Arnavut'un çalışmaları bağlamında tahkik çalışmalarına genel bir göz atılmıştır. Bu doğrultuda tahkik üstadı tarafından, tahkik çalışmaları yapmak isteyenlere kılavuz niteliğinde birtakım tavsiyelerde bulunulmuştur (s. 107-128).

Üçüncü bölümde yazar, Arnavut'a hadis ilminde usulünde yaşanan problemlere dair birtakım sorular sormuştur. Bu başlık altında incelenen ilk konu hala güncelliğini koruyan kitabetü'l-hadis meselesidir. Arnavut burada hadislerin geç yazıldığı iddiaları ile alakalı zihinlerde şüphe uyandıran meseleleri açıklığa kavuşturacak tatminkâr bilgiler vermektedir. Örneğin mana ile rivayet konusunda İslam alimlerinin neredeyse ittifak halinde olduğundan bahsetmektedir. Ona göre bu kaçınılmaz bir durumdur ve hadisin sıhhatine zarar vermez. Arnavut, mana ile rivayeti İmam Mâlik'in *Muvatta'* isimli eserinde fiili olarak tecrübe ettiğini de söylemektedir. Çünkü bu eseri İmam Malik'ten on üçten fazla sayıda ve hepsi hafız olan zatlar dinlemiştir. Buna rağmen her birinde aynı hadis, farklı lafızlarla nakledilmiştir (s. 137).

Üçüncü bölümde ayrıca hadis usulü kitaplarının durumu da ele alınmaktadır. Şöyle ki hadis usulüne dair geçmiş alimlerin yazdığı eserler bugünün ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır? Yeni ilavelere gerek var mıdır? Eğer buna ihtiyaç varsa ne tür konular eklemek gerekmektedir? gibi soruların cevabı da bu başlık altında bulunmaktadır. Bunlara ek olarak tahkikini yaptığı Kütüb-i Sitte eserlerinden birtakım değerlendirmeler yapan Arnavut, rical kitaplarının güvenilirliği konusunda da kıymetli bilgiler vermektedir (s. 141-170).

Dördüncü bölümün başında Arnavut, yazar'ın günümüz "Müslümanları arasında Hz. Peygamber'i (s.a.v.) adeta bir postacı konumuna indiren marjinal gruplardan bahsedilmektedir. Bazıları Hz. Peygamber'e (s.a.v.), İslam içinde belirli bir alan belirleme çabasıdır. Sadece ahlak alanında örnek alınacak kimse gibi görülmek istenmektedir. Hayatının diğer yönleri ise kendi zamanıyla kayıtlı olarak düşünülmektedir." sözlerine şöyle açıklık getirmektedir: "Halbuki bizzat Kur'ân "O, kendi heva ve hevesiyle konuşmaz. Söyledikleri kendisine indirilen bir vahiydir" demektedir. Bundan dolayı Hz. Peygamber'in (s.a.v.) başta Kur'ân'ı açıklama görevi olmak üzere tezkiye ve hüküm koyma gibi görevleri de bulunmaktadır. Halbuki Hz. Peygamber'in (s.a.v.) görevini sınırlamak hiç kimsenin haddine değildir. Biz dünyaya hiçbir şey değilken geldik. Allah'ın bize olan emirleri, aslında yapmamız gerekenin ta kendisidir. Allah bize, bu Peygamber'e (s.a.v.) uymayı emretmiştir. Eğer bir kimse kelime-i şahadet getiriyorsa Kur'ân'ın buyurduğunu yapması gerekir. Bu nedenle bizim görevimiz Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kendi istediğimiz gibi anlamak değildir. Bizler O'nu (s.a.v.), Allah'ın istediği şekilde anlamak zorundayız (s. 177-179).

Dördüncü bölümün devamında yazar Arnavut'a güncel sorular sormaktadır. Bu sorular arasında; kutsi hadislerin konumu, hadislerin âyetleri nesh edip edememesiyle ilgili tartışmalar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) isra, miraç ve ayın yarılanması gibi mucizeleri, kan ve idrarının içilmesi ile ilgili rivayetler, kırtas olayı ile mevlid kandilinin kutlanması gibi konular yer almaktadır. Günümüzde de tartışılan bu sorulara verilen cevaplar sadra şifa niteliğindedir (s. 197-227).

Müşkil hadislerle ilgili soruların sorulduğu beşinci bölümde ise gayba yönelik rivayetler karşısında aklın konumu, gelecekte bahsedilen hadislere bakış açımız, aşere-i mübeşşereye ait rivayetlerin durumu, kadınların imamlığı meselesi, kadınları tahkir eden rivayetler, Ebû Leheb'in azabının hafifletilmesi, teşbih içeren rivayetler problemi, kabir azabının varlığı ve niteliği sorunu, recm cezası bağlamında ahkâmın değişebilirliği meselesi, cevşen duası ve son olarak Kitab-ı Mukaddes ve hadisler gibi konular işlenmektedir. Örnek olarak yazarın "İslami ilimler açısından aklın konumu nedir?" şeklindeki ilk sorusuna verdiği cevap takdire şayandır. Bu meyanda Arnavut şöyle demektedir: "Allah Kur'ân'da 'Aklınızı kullanmaz mısınız? Hiç düşünmez misiniz? Düşünmüyorlar mı?' buyurmaktadır. Bunların hepsi anlamaya işaret etmektedir. Fakat aklın kendisi, her hakikati ortaya koyamaz. Eğer bunu yapabilsen, Allah ne kitaplar indirir ne de peygamberler gönderirdi." Akabinde konuyu daha da tafsilatlı bir şekilde açıklamaktadır (s. 236).

Altıncı bölümde bazı ekoller ve şahıslar hakkında birtakım değerlendirmeler bulunmaktadır. İlk değerlendirilen grup doğal olarak muhaddisler olmuştur. Burada Arnavut, muhaddislerin kendilerine biçtikleri rol hakkındaki sorulara cevaplar vermektedir. Ona göre, bazı muhaddislerin görevi hadisleri rivayet etmektir. Bu kişiler daha çok isnad ve sema ile ilgilenirken hadisleri asıl halleriyle rivayet etmek için çok emek sarf etmişler. Ancak manalarıyla ve istinbat yönleriyle ilgilenmemişlerdir. Diğer grup hadisçiler de rivayetleri hem rivayet hem de dirayet açısından ele almışlardır. Bu konunun devamında hadisçiler ile fakihler arasındaki ilişkilere değinen Arnavut, değerlendirmeye fakihlerden başlamaktadır. Anlattığına göre fakihler ile hadisçiler arasında bir husumet yoktur. Çünkü meşhur bir sözde de ifade edildiği gibi hadisçiler eczacı, fakihler doktordur. Ancak her iki okul da bakış açısı itibarıyla ayrılmaya başlayınca ihtilaf da yayılmıştır. Şöyle ki muhaddisin gayesi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sahih hadislerini, fukahanın ihticac edeceği veya kuvvetlendireceği rivayetleri toplamaktır. Daha sonra bu hedef, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) nakledilen sahih olsun olmasın her şeyi toplamaya doğru yönelince kitapları mevzu, zayıf, son derece zayıf ve müteariz hadisleri de içeren fakihler, bunların değerlendirilmesi noktasında çeşitli problemlerle karşılaştılar ve her rivayeti benimsemeye başladılar (s. 297).

Altıncı bölümün devamında ekoller olarak tarihçiler, Şia, sûfiler, müsteşrikler ile Zehebî, İbn Hacer, Aynî, Gazzâlî, İbn Teymiyye, Elbânî, Abdulkadir Arnavut, Gazalî (muasır), Karadâvî, Zâhid Kevserî ve Fuad Sezgin gibi önemli şahsiyetlerden bahsetmektedir (s. 319-400).

Yedinci ve son bölüme yazar Şuayp Arnavut'un Türkiye ve Osmanlı sevgisini anlatarak başlamaktadır. Daha sonra Arnavut'a, ilim ehline ne gibi tavsiyelerde bulunduğunu sormaktadır. Bir ilim çınarının kıymetli tavsiyeleri ve İslam dünyasının yeniden dirilişinin nasıl olacağı hakkındaki anlatımından sonra Şuayp Hoca ile diyalog sona ermektedir (s. 447).

Kitabın 419-482 arası ekler bölümüne ise yazar Arnavut'tan örnek tahkik uygulamasını, Arnavut'un kütüphanesinin Türkiye'ye kazandırılma öyküsünü, Emin Saraç'ın Şuayp Arnavut'a, Şuayp Arnavut'un da kendisine (Enbiya Yıldırım) verdiği icazeti gösteren görselleri eklemiştir (s. 452-482). Eser, 484-491 sayfaları arasında verilen kitabiyat (kaynakça) ile son bulmaktadır.

Kitap hakkında son birkaç değerlendirmede bulunacak olursak; resimler kitap içinde konu ile alakasız yerlere rast gele yerleştirilmiştir. Bunun yerine okuyucunun zihnini dağıtmaması adına zaten var olan resim ekleri bölümüne eklenebilirdi.

Şuayp Arnavut'un eserleri kısmında kitap isimleri zikredilirken az da olsa bazı tekrar ve yazım hatalarına da düşülmüştür (s. 71-72).

Bazı bölümlerin alt başlıkları kafa karıştırıcıdır. Örneğin Şuayp Arnavut'un tahkiklerinde öne çıkan bazı özelliklerin sıralanması âyetler, hadisler, fıkıh, edebiyat ve metin tenkidi prensiplerinden arz yöntemini kullanması şeklinde yapılmıştır. Halbuki son konunun hadisler başlığı altında işlenmesi daha uygun olabilirdi (s. 82-89).

Keza dördüncü bölümün Peygamber algımız başlığının ilk konusu kudsi hadislerin konumudur. Halbuki kudsi hadislerin Peygamber algısı ile bir bağlantısı yoktur. Zaten anlatımda da böyle bir bağlantı kurulmamıştır (s. 192).

Yukarıda aynen naklettiğimiz konu başlıklarından da anlaşılacağı üzere bölüm başlığı ile o bölümde işlenen konular arasında uyumsuzluklar vardır. Hatta "Recm Cezası Bağlamında Ahkâmın Değişebilirliği Meselesi" başlığı altında recm ile alakalı hiçbir konu geçmemektedir (s. 278-286).

Kitabın belki de akademik tarzda olmayışından kaynaklanan bu durumlar eserin kıymetine gölge düşürmemektedir. Zira bu eser hem Şuayp Arnavut gibi önemli bir şahsiyetin hayatını kendi ağzından anlatması hem de işlediği konular açısından Türkiye'de ilktir. Bu husus eserin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Başta Şuayp Arnavut ve hadis alanının muhtelif konuları hakkında araştırma yapacak kişiler için kaynak niteliğinde bir eserdir.